

8. Зубкова Л. Г. Лингвистические учения конца XVIII – начала XX вв.: Развитие общей теории языка в системных концепциях. Москва: Изд-во РУДН, 1989. 215 с.
9. Колесов В. В. Значение лингвистических трудов А. А. Шахматова для современного славянского языкознания. *Вопросы языкознания*. 1971. № 2. С. 53–61.
10. Колесов В. В. Историческая фонетика русского языка: учеб. пособие для вузов. Москва: Высш. школа, 1980. 215 с.
11. Колесов В. В. Сравнительно-исторический метод в трудах А. А. Потебни. *Наукова спадщина О. О. Потебні і сучасна філологія. До 150-річчя з дня народження О. О. Потебні : зб. наук. праць / відп. ред. В. Ю. Франчук*. Київ: Наук. думка, 1985. С. 25–39.
12. Ю. А. Левицкий, Н. В. Бронников. История лингвистических учений: учеб. пособие. Москва: Высшая школа, 2005. 302 с.
13. Маслова В. А. Истоки праславянской фонологии: учеб. пособие. Москва: Прогресс-Традиция, 2004. 480 с.
14. Постовалова В. И. Историческая фонология и её основания: Опыт логико-методологического анализа. Москва: Наука, 1978. 203 с.
15. Степановичус А. Основы диахронической фонологии. Механизмы звуковых изменений. Вильнюс: Вильнюсский ГУ им. В. Капсукаса, 1982. 84 с.
16. Хрестоматия по истории языкознания XIX – XX веков / сост. В. А. Звегинцев. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1956. 459 с.
17. Шарадзенидзе Т. С. Лингвистическая теория И. А. Бодуэна де Куртенэ и её место в языкознании XIX – XX вв. Москва: Наука, 1980. 130 с.
18. Шевельов Ю. Исторична фонологія української мови. Харків: Акта, 2002. 1056 с.
19. Щерба Л. В. Ф. Ф. Фортунатов в истории науки о языке. *Вопросы языкознания*. 1963. № 5. С. 89–93.
20. Якобсон Р. О. Звук и значение. Р. О. Якобсон. Избранные работы. Москва: Прогресс, 1985. С. 30–115.

Маторіна Н.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

Маторін Б.

– старший викладач кафедри російської мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету

УДК 81'367.6 /."18/20"

ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОСПРЯМОВАНІСТЬ ТРАНСПОЗИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У МОВНІЙ СИСТЕМІ: ЛІНГВОІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті подано оцінку наукових позицій граматистів щодо проблеми взаємопереходу частин мови в лінгвістичній науці XIX ст. – початку XXI ст. Встановлено, що нового було внесено лінгвістами в розв'язання цієї проблеми і яке це має значення для мовознавства. Окреслено перспективи подальшого дослідження взаємоспрямованої дериваційної транспозиції частин мови.

Ключові слова: лінгвоісторіографічний аспект, частини мови, транспозиція, взаємоперехід частин мови, взаємоспрямована дериваційна транспозиція.

Маторина Н.

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської і славянської філології Донбасського державного педагогічного університету

Маторин Б.

– старший преподаватель кафедри російського мови і літератури Донбасського державного педагогічного університету

**К ВОПРОСУ О ВЗАИМОНАПРАВЛЕННОСТИ ТРАНСПОЗИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СИСТЕМЕ ЯЗЫКА:
ЛИНГВОИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

В статье дана оцeнка научных позиций грамматистов по проблеме взаимоперехода частей речи в лингвистической науке XIX в. – начала XXI в. Установлено, что нового было внесено лингвистами в решение этой проблемы и какое это имеет значение для языкознания. Определены перспективы дальнейшего исследования взаимонаправленной деривационной транспозиции частей речи.

Ключевые слова: лингвистический аспект, части речи, транспозиция, взаимопереход частей речи, взаимонаправленная деривационная транспозиция.

Matorina N.

– Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor, Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbas State Teachers' Training University

Matorin B.

– Senior Lecturer, Russian Language and Literature Department, Donbas State Teachers' Training University

**INTERCONVERSION OF TRANSPOSITIONAL PROCESSES IN THE LANGUAGE SYSTEM:
LINGUO-HISTORIOGRAPHICAL ASPECT**

The accumulated linguistic material requires theoretical understanding and linguohistoriographical coverage for its being used in further: such scientific works seem to be extremely significant and promising. The scientific investigation analysed and reviewed is devoted to the analysis of a separate direction in studying the transition between the parts of speech – the so-called interconversion of parts of speech. The purpose of the paper is linguohistoriographical study of the problem of the interconversion of parts of speech in the linguistic science of the 19th century – the beginning of the 21st century.

Traditionally, the transition of parts of speech is seen as a unidirectional phenomenon, but it is obvious that interchange between the words of different parts of speech is constantly being carried out. Consistent studying this linguistic mechanism in various lexical-word-building subsystems is necessary for a more complete understanding of a wide range of language laws: structural, semantic, cognitive, cultural, which may remain unnoticed in studying unidirectional derivation relations.

On the designation of the interconversion as a linguistic phenomenon (in its various meanings) in linguistics, the following terms are used: the interconversion of parts of speech; interconversion; interconversion of one part of speech to another; functional interchange of parts of speech; interrelated derivational transposition; the phenomenon of the interconversion generation of words of different parts of speech; mutual transposition; interpenetration and so on. As it can be seen, the diversity and heterogeneity of phenomena, which are directly related to the interconversion of parts

of speech, have contributed to forming the contradictory terminology on the designation of this concept. Today, linguists continue searching the perfection of the original theory of interconversion of parts of speech, taking into account the achievements of both the predecessors and contemporary researchers. A perspective and necessary direction of further investigation should be understanding of their scientific tendencies in the linguohistoriographical aspect.

Key words: *linguohistoriographical aspect, transposition, the interconversion of parts of speech, interrelated derivational transposition.*

Перехідні явища серед частин мови – це те, що збагачує мовлення, дедалі більше зміцнює найтонші засоби виразу думок та почувань людини.

В. С. Ващенко

Відомо, що підґрунтям наукових позицій лінгвістів є тези їхніх попередників. Видатний український учений Володимир Іванович Вернадський стверджував: «Історію науки та її минуле повинно критично переглядати кожне наукове покоління і не лише тому, що змінюються наші знання про минуле, відкриваються нові документи чи знаходяться нові прийоми відновлення минулого. Ні! Потрібно знову науково переробляти історію науки, знову з історичних позицій аналізувати минуле, тому що завдяки розвитку сучасного знання про минуле набуває значення одне і втрачає інше. Кожне покоління дослідників шукає й знаходить в історії науки відображення наукових течій своєї епохи. Рухаючись уперед, наука не лише створює нове, але й завжди переоцінює старе, пережите» [4, с. 218]. Науковець був переконаний, що вивчення минулого потрібне не лише для адекватного його сприйняття, але й для самопізнання сучасності. Звернення до історії науки неминуче призводить до «введення в людську свідомість нового» [там само, с. 242]. І. В. Арнольд акцентувала на необхідності використання минулих наукових досягнень, прагнення дослідників-початківців знаходити «вчителів серед великих учених минулого», оскільки «талановитий, а тим паче геніальний учений випереджає свій час» [1, с. 138].

На межі ХХ – ХХІ ст. особливого розвитку набуває лінгвістична історіографія – наукова дисципліна, що вивчає історію мовознавства, аналіз теорій і концепцій генезису лінгвістичної думки, зокрема, певних її аспектів і розділів науки про мову, традицій, течій, напрямів, шкіл.

Актуальність лінгвоісторіографічних досліджень зумовлена, по-перше, важливістю порушених проблем у лінгвістиці, та, по-друге, відсутністю лінгвоісторіографічного вивчення цих питань. Накопичений лінгвістичний матеріал потребує теоретичного осмислення й лінгвоісторіографічного висвітлення для подальшого його застосування. Такі наукові роботи видаються надзвичайно значущими та перспективними.

Постановка проблеми. Проблема транспозиції частин мови (далі – ТЧМ) неоднозначно висвітлена в лінгвістичних студіях і належить до найбільш дискусійних у сучасному мовознавстві.

Важливою складовою при формуванні уявлення щодо частин мови є необхідність урахування того, що «межі між частинами мови є рухливими» [13, с. 249]. Треба зазначити, що без урахування явища транспозиції частин мови, по-перше, неможливо вирішити проблему класифікації частин мови – одну з актуальних і суперечливих у лінгвістиці; по-друге, поряд з науковою лінгвістичною значущістю, процеси транспозиції необхідно брати до уваги при практичному вивченні різних мов; по-третє, вирішення теоретичних проблем ТЧМ вкрай актуальне щодо розвитку сучасної лексикографії (при укладанні словників різних типів) тощо.

Аналіз останніх досліджень. Щодо транспозиції як можливості переведення знака з однієї площини мовної категорії в іншу в лінгвістиці накопичений значний за обсягом фактичний матеріал, але він не систематизований, не відмежований від суміжних явищ. Небагато робіт узагальнювального характеру, переважають дослідження, у яких схарактеризовано окремі види переходу в системі частин мови. Тому виправданими, на нашу думку, можна вважати будь-які спроби систематизувати окреслений матеріал, зокрема, з лінгвістичної позиції.

Останнім часом традиційна теорія перехідності серед частин мови підлягає критиці, запропоновано різні варіанти її перегляду, а також уточнення. Ставиться питання щодо перегляду таких положень теорії перехідності, як-от: що є основою переходу однієї частини мови в іншу, який зміст має процес перехідності тощо.

Перехідні явища досліджують з різних позицій, як-от: перехід і перехідність, лексико-граматична субституція, транспозиція, конверсія, морфолого-синтаксичний словотвір, транспозиційний словотвір, деривація, взаємодія частин мови, взаємопроникність, трансформація, трансорієнтація, синкретизм, контамінація, транзитивність, транскатегоризація, трансфігурація, перекатегоризація слів, міграція частин мови, граматична гібридизація, конвертація частин мови, функціональна переорієнтація, процеси граматичної омонімії (міжчастиномовної омонімії, функціональної омонімії тощо), сучасні функціонально-граматичні дослідження тощо. Деякі вчені тлумачать перехідність частин мови і відповідно транспозицію, конверсію, граматичну омонімію тощо як суміжні явища.

Отже, діапазон «транспозиційних» проблем, що студіюють у сучасному мовознавстві, надзвичайно широкий. Вочевидь, зазначені процеси взаємопов'язані, але не є тотожними. Попри різноманітність загальнотеоретичних трактувань явища перехідності, його треба визначати, на думку багатьох науковців, як самостійне лінгвістичне явище, що має свою специфіку, об'єкт вивчення й проблематику.

Пропонована наукова розвідка присвячена аналізу окремого напрямку в дослідженні переходу / перехідності серед частин мови – т. зв. взаємопереходу частин мови.

Метою статті є лінгвістичне дослідження проблеми взаємопереходу частин мови в лінгвістичній науці XIX ст. – початку

XXI ст., а також висвітлення різних поглядів на окреслену проблему в працях граматистів зазначеного періоду.

Ця мета конкретизується в таких **завданнях**:

1) проаналізувати позиції граматистів XIX ст. – початку XXI ст. щодо проблеми взаємопереходу частин мови;

2) встановити, що нового було внесено лінгвістами в розв'язання цієї проблеми і яке це має значення для мовознавства;

3) окреслити перспективи подальшого дослідження взаємопереходу частин мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Явище переходу (слів) тлумачать як набуття окремими членами певної частини мови семантико-синтаксичних ознак, властивих іншій частині мови [2, с. 320]. Саме так кваліфікують перехід М. І. Греч, О. Х. Востоков, Г. П. Павський, О. О. Потебня, М. В. Крушевський, Ф. І. Буслаєв, Л. В. Щерба, О. М. Пешковський, О. О. Шахматов, В. В. Виноградов, С. Г. Бережков, О. С. Бедняков, Л. Б. Перльмуттер, О. В. Скороглядова, В. С. Ващенко, Є. Т. Черкасова, Н. А. Каламова, В. Ф. Іванова, Д. Г. Гринчишин, В. М. Никитевич, О. П. Суник, М. Ф. Лукін, В. В. Бабайцева, І. К. Зданевич, Л. П. Калакуцька, М. С. Буніна, Г. М. Мукан, А. Я. Баудер, С. Г. Ільєнко, Є. М. Сидоренко, М. В. Потапешкіна, Л. Д. Чеснокова, І. Я. Сидоренко, Н. О. Бондар, О. Б. Волошина, О. М. Калякіна, М. В. Резунова, Н. А. Глуховська та ін.

Явища перехідності мають багатоаспектний характер і можуть бути досліджені на різних мовних рівнях – лексичному, фразеологічному, морфологічному, синтаксичному, словотвірному та ін.

Традиційно перехід частин мови розглядається як *односпрямоване* явище, однак очевидно, що між словами різних частин мови постійно здійснюється взаємообмін: прикметники утворюються на базі іменників, іменники – на базі прикметників, дієслова – на базі іменників, іменники – на базі дієслів тощо.

Явище взаємоспрямованості утворення слів різних частин мови (або взаємоспрямованої дериваційної транспозиції) стало предметом дослідження наукових розвідок нещодавно [11; 5; 18; 12 тощо].

Праці, у яких здійснено аналіз позицій мовознавців щодо явища взаємопереходу частин мови, не охоплюють окреслену тему комплексно, оскільки жоден із лінгвістів не ставив собі за мету дослідити це питання докладно. Отже, окреслене лінгвістичне питання вимагає подальшого лінгвістично-історіографічного студювання, що дозволить з'ясувати особливості наукових підходів до проблеми взаємоспрямованої дериваційної транспозиції частин мови та визначити рівень їхньої дослідженості упродовж XIX ст. – початку XXI ст. Послідовне вивчення цього мовного механізму в різних лексико-словотворчих підсистемах необхідно для більш повного розуміння широкого спектру мовних законів: структурних, семантичних, когнітивних, культурологічних, які можуть залишитися непоміченими при вивченні односпрямованих відносин деривації.

Про взаємоперехід частин мови писав ще в останній чверті XIX ст. англійський мовознавець Г. Суїт у зв'язку з вивченням проблем

взаємопереходу частин мови в контексті теорії словотворення в англійській мові [22]. Але як окремий напрям у дослідженні переходу / перехідності серед частин мови наукову проблему т. зв. взаємопереходу частин мови можна виокремити лише у другій половині ХХ ст.

На позначення взаємопереходу як мовного явища (у різних його значеннях) у лінгвістиці послуговуються такими термінами:

- *взаємоперехід частин мови* (Грамматика–60, А. Є. Супрун, В. М. Никитевич, В. Хенцен, Г. В. Дагуров, А. Ф. Гайнутдінова);
- *взаємоперехід* (В. М. Никитевич, Н. М. Мединська, Н. А. Глуховська);
- *взаємоперехід однієї частини мови в іншу* (Н. А. Глуховська);
- *функціональна взаємозаміна частин мови* (К. Г. Городенська);
- *взаємспрямована дериваційна транспозиція* (І. С. Улуханов, М. М. Янцинецька, Е. П. Кадькалова, Т. М. Олександрова);
- *явище взаємспрямованого породження слів різних частин мови* (І. С. Улуханов, Е. П. Кадькалова, Т. М. Олександрова);
- *взаємна транспозиція* (В. Г. Наумов);
- *взаємопроникність* (О. Т. Кривоносов) тощо.

На сьогодні ситуацію щодо термінів на позначення явища взаємопереходу серед частин мови можна прокоментувати так: «Більшість сучасних учених, пропонуючи власні трактування певних понять чи термінів, залучаючи до наукового обігу нові поняття й терміни, часто без особливої необхідності, зазвичай, не співвідносять їх із загальновідомими визначеннями, нехай і не приймаючи їх, а також із розумінням, витлумаченням іншими дослідниками такого явища або процесу» [20, с. 23].

Позначаючи одні й ті самі (переважно) факти, чисельні найменування відображають різноаспектний підхід до взаємоперехідних явищ серед частин мови: майже всі дослідники констатують, що складність і різноманітність явищ взаємопереходу – діахронічних і синхронічних, повних і часткових тощо – зумовили різноманітність поглядів, різноманітність (і навіть різнобій) у поняттєво-термінологічній системі; термінологія взаємоперехідних явищ не є усталеною, загальноприйнятою; спостерігається термінологічна неоднозначність у визначенні сутності взаємоперехідних явищ; жоден із термінів не має загального визнання лінгвістів при характеристиці взаємоперехідних мовних явищ; крім того, вони неоднаковою мірою висвітлюють специфіку взаємопереходу частин мови, а тому склад самих фактів збігається лише частково.

Отже, різноманітність і неоднорідність явищ, що мають безпосереднє відношення до взаємопереходу частин мови, сприяли формуванню суперечної термінології на позначення цього поняття. На сьогодні в лінгвістиці немає єдиного загальновизнаного терміна на позначення явища взаємопереходу частин мови: майже кожна наукова стаття містить авторське пояснення вживаних термінів і понять, відповідно до цього здійснюється характеристика й узагальнення тих категорій і понять, якими користуються науковці у своїх дослідженнях,

виокремлюючи лише певні їх аспекти, що в контексті дослідження є для них актуальними.

Аналіз термінологічної бази дослідження уможливив виявити зміни в її складі й тенденціях розвитку:

1) у сучасній мовознавчій науці, незважаючи на певну кількість досліджень взаємопереходу частин мови, немає усталеної термінологічної системи;

2) фіксуємо різноваріантність назви самого поняття;

3) є декілька варіантів лінгвістичного тлумачення взаємопереходу частин мови – від вузького до надто широкого;

4) значення термінів на позначення явища взаємопереходу частин мови в різних науковців не завжди є ідентичним; одне поняття часто номінують різними термінами, що спричиняє появу синонімів, небажаних для лінгвістичної термінології;

5) спостерігаємо поновлення термінологічної спадщини минулого, запозичення з інших мов, творення нових назв; часто використовують нестандартизовані терміни.

Отже, про взаємоперехід як лінгвістичне явище йдеться в наукових розвідках таких лінгвістів, як: В. М. Никитевич (засновник т. зв. теорії взаємопереходу частин мови), В. Хенцен (W. Henzen), Г. В. Дагуров, А. Є. Супрун, А. Ф. Гайнутдінова, Н. М. Мединська, Н. А. Глуховська та ін. [16; 21; 10; 17; 6; 7; 15; 8]; таку позицію поділяють автори Граматики–60 [9]. Г. В. Дагуров, зокрема, постулює, що взаємоперехід частин мови – це загальний закон, властивий мові. Він настільки очевидний, що, мабуть, ніхто не матиме сумнівів у його існуванні [10, с. 135].

М. Ф. Лукін, навпаки, стверджує, що перехідність не має зворотної дії, оскільки не спостерігається ні повернення трансформ у початкову частину мови, ні зворотної трансформації [14, с. 32]. Думку М. Ф. Лукіна поділяють В. М. Мигирін, Л. В. Борте та ін. Зокрема, Л. В. Борте вважає, що «взаємоперехід частин мови навряд чи можливий» [3, с. 100]. Дійсно, у конфігурації частин мови спостерігаємо перехідні явища: іменник → прислівник; прикметник → прислівник, іменник; дієприкметник → прикметник, дієприслівник → прислівник тощо, але не навпаки [там само].

В останні роки з'явилися розвідки, присвячені т. зв. взаємоспрямованій дериваційній транспозиції (І. С. Улуханов, М. М. Янцинецька, Е. П. Кадькалова, Т. М. Олександрова), явищу взаємоспрямованого породження слів різних частин мови (І. С. Улуханов, Е. П. Кадькалова, Т. М. Олександрова), взаємній транспозиції (В. Г. Наумов); взаємопроникності (О. Т. Кривоносів), функціональній взаємозаміні частин мови (К. Г. Городенська) тощо.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **ВИСНОВКИ**: проблема взаємопереходу частин мови як лінгвістичного явища має досить невелику історію дослідження, на жодному етапі її вивчення в лінгвістичній науці не існувало єдиної точки зору щодо її дослідження, тому проблему не вирішено остаточно.

Саме тому в сучасних граматичних теоріях продовжено

дослідження цієї проблеми, яка є пріоритетною для В. М. Алієвої, О. П. Кушлик, О. М. Ремчукової, Н. О. Бондар, Н. В. Гуйванюк, К. С. Симонової, Т. К. Бардіної, Р. В. Вацеби, І. В. Висоцької, С. М. Єнікєєвої, Ф. С. Аухадієвої, М. В. Резунової, Л. С. Фоміних, А. Ю. Габай, Л. Ж. Норкіної, Л. І. Чигир та ін.

Комплексний аналіз багатоаспектної проблеми взаємопереходу частин мови може бути здійснений за умови вивчення матеріалу в декількох напрямках:

- 1) дослідження теоретичних питань щодо концепції взаємопереходу частин мови;
- 2) методологія й методика дослідження;
- 3) аналіз передісторії (витоків) теоретичного дослідження взаємопереходу;
- 4) узагальнення мовознавчих студій щодо взаємопереходу частин мови в європейському мовознавстві;
- 5) характеристика наукових розвідок щодо взаємопереходу в сучасному мовознавстві;
- 6) прогнозування подальшого розвитку теорії взаємопереходу частин мови.

Перспективи подальших розвідок. На сьогодні мовознавці продовжують пошуки вдосконалення оригінальної теорії взаємопереходу частин мови з урахуванням досягнень як попередників, так і сучасних дослідників. Перспективним і необхідним напрямом подальшого дослідження має бути осмислення їхніх наукових тенденцій у лінгвістотріографічному аспекті.

Література

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике: учеб. пособие. Москва: Высшая школа, 1991. 140 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Сов. энциклопедия, 1966. 608 с.
3. Бортэ Л. В. Глубина взаимодействия частей речи в современном русском языке. Кишинёв: Штиинца, 1977. 108 с.
4. Вернадский В. И. Избранные труды по истории науки. Москва: Наука, 1981. 359 с.
5. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988. 256 с.
6. Гайнутдинова А. Ф. Субстантивные прилагательные в татарском и русском языках: сопоставительное исследование: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.02; 10.02.01 / Казанский государственный университет. Казань, 2002. 19 с.
7. Гайнутдинова А. Ф. Частеречная транспозиция (субстантивация) в татарском языке в сопоставлении с русским языком: автореф. дисс. ... доктора филол. наук: спец. 10.02.02; 10.02.01 / Казанский государственный университет. Казань, 2011. 40 с.
8. Глуховська Н. А. Явища перехідності в системі частин мови. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2012. Т. 25 (64), № 3, ч. 1. С. 189–193.
9. Грамматика русского языка. Москва: Изд-во АН СССР, 1960. Т. 1. Фонетика и морфология. 720 с.

10. Дагуров Г. В. Переход слов и словосочетаний в междометия. *Лингвистический сборник. № 3. Ученые записки Уральского гос. ун-та им. А. М. Горького.* Свердловск, 1969. № 87, серия филологическая, вып. 12. С. 134–141.
11. Зернов Б. Е. Взаимодействие частей речи в английском языке (статико-динамический аспект). Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1986. 124 с.
12. Кадькалова Э. П. Деривационная теория В. С. Юрченко в зеркале русского словообразования. *Предложение и слово: сборник научных трудов.* Саратов: Изд-во Саратов. пед. ин-та, 1999. С. 96–109.
13. Лопатин В. В., Милославский И. Г., Шелякин М. А. Современный русский язык. Теоретический курс. Словообразование. Морфология / под ред. В. В. Иванова. Москва: Русский язык, 1989. 261 с.
14. Лукин М. Ф. Переход слов из одной части речи в другую и их трансформационные причинно-следственные связи в современном русском литературном языке. *Проблемы словообразования русского и украинского языков.* Киев–Донецк, 1976. С. 5–33.
15. Мединська Н. М. Особливості семантики предметних та ознакових слів. *Studia Linguistica.* 2010. Вип. 4. С. 96–103.
16. Никитевич В. М. Некоторые формализованные доказательства в теории взаимоперехода частей речи. *Республиканская межвузовская лингвистическая конференция: тезисы докладов.* Фрунзе, 1966. С. 47–49.
17. Супрун А. Е. Части речи в русском языке. Москва: Просвещение, 1971. 135 с.
18. Улуханов И. С. Единицы словообразовательной системы русского языка и их лексическая реализация. Москва, 1996. 222 с.
19. Улуханов И. С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы её описания. Москва: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2012. 264 с.
20. Штинова Г. Н. Социальное образование в России: теоретико-методологические аспекты: монография. Москва, 2001. 201 с.
21. Henzen W. *Deutsche Wortbildung.* Tübingen: Niemeyer, 1965. 314 s.
22. Sweet H. *A Short Historical English Grammar.* Oxford: Oxford University Press, 1892. 280 p.

Ніколайчук А.

– кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри германської та слов'янської філології Донбаського державного педагогічного університету

УДК 81'367

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРАТАКСИСУ Й ГІПОТАКСИСУ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ В МОВОЗНАВСТВІ ХІХ ст. – ПОЧАТКУ ХХІ ст. (діахронія)

У статті розкрито історію вивчення сурядності й підрядності складного речення в студіях мовознавців ХІХ ст. – початку ХХІ ст. (діахронічний аспект), визначено внесок представників різних лінгвістичних напрямів і шкіл у дослідження цих феноменів. Проаналізовано особливості вивчення сурядності й підрядності в працях учених Харківської, Лейпцизької, Московської шкіл, а також у студіях Ф. І. Буслаєва, О. О. Потебні, Д. М. Овсянико-Куликовського, Г. Пауля, Б. Дельбрюка, К. Бругмана, Ф. Є. Корша, О. М. Пешковського, М. С. Поспелова, О. П. Рифтіна, Л. Беднарчука, О. Н. Стеценка, І. Р. Буніятової та ін. Подано відомості про основні етапи становлення вчення про паратакис і гіпотакис.

Ключові слова: паратакис, гіпотакис, складне речення, діахронія, генезис сурядності й підрядності, лінгвоісторіографія.